

**Fráňa Šrámek:
Modrý a rudý (1906)**

Ladislava Lederbuchová

Lektorovaly:

PhDr. Lucie Kořínková, PhD.,
Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha

Mgr. Dagmar Dvořáková,
Střední škola informatiky, poštovníctví a finančnictví, Brno

Vydávání *České knižnice* podporuje Akademie věd ČR
jako součást programu Strategie AV21.

Semináře České knižnice přináší komentáře k jednotlivým svazkům vydaným v ČR. Jsou určeny studentům vysokoškolských a středoškolských literárních seminářů, resp. jejich vyučujícím. Komentáře, jejichž rozsah je mezi 10 a 20 stranami, jsou založeny na rozboru konkrétních textů pocházejících obvykle z uceleného souboru (tj. jedné sbírky, jednoho dramatu apod.). Struktura *Seminářů* kopíruje strukturu ústní maturitní zkoušky z češtiny (literárněhistorický kontext díla, literární žánr, kompozice, témata, čas a prostor, vypravěč / básnický subjekt, jazyk, styl a básnické prostředky).

Semináře navazují na publikace *Rozumět literatuře, Česká literatura 1945–1970, Český Parnas* nebo *Slovník básnických knih* vzešlé z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Chtějí poskytnout výchozí materiál k dalšímu zpracování (konkrétní vyučovací hodina, seminární práce apod.).

Semináře jsou posuzovány dvěma lektory (teoretikem a praktikem) a redakčně zpracovány.

Verze publikace: **VIII/2017**

Volně ke stažení na:
www.kniznice.cz

Vydal
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,
www.ucl.cas.cz,
v Praze roku 2017
jako 4. svazek edice *Seminář České knižnice*.
Redigovala Petra Hesová.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2017
Edici *Seminář České knižnice* řídí Robert Kolár.

Fráňa Šrámek: Modrý a rudý. Verše o vojáčkách (1906)

Svazek *České knihnice* věnovaný dílu Fráni Šrámka vydaný v roce 2000 obsahuje reprezentanty literárních druhů, v nichž autor tvořil (kromě žánru povídky): básnickou sbírku *Modrý a rudý* (1906), básnickou sbírku *Splav* (1916), román *Stříbrný vítr* (1910) a drama *Léto* (1915). K vydání připravil Mojmír Otruba z edic děl v rozmezí let 1911–1926, *Modrý a rudý* pochází z druhého vydání z roku 1911. Verše z této sbírky v následujícím textu jsou citovány podle Šrámek 2000: 7–36.

Kontext společenský a literární

Česká společnost v mnohonárodnostní monarchii Rakousko-Uhersko se na přelomu 19. a 20. století nově diferencovala sociálně, politicky i kulturně. V sociální oblasti se vedle politických stran prezentovalo hnutí, které se na rozdíl od stran principiálně stavělo proti jakémukoliv sociálnímu řádu, vládní a právní moci, oproti organizované mase vyznávalo sílu individua a individuální akt revolty ve prospěch neomezené svobody jedince – anarchismus.

Anarchistický důraz na energii individua a idea sociální nevázanosti byly atraktivní pro řadu mladých moderních umělců, a tak vedle sympatizantů solitérů (např. Ladislav Klíma) a bohémské skupiny kolem Jaroslava Haška (např. Artur Longen, Zdeněk Matěj Kuděj, Egon Ervín Kisch) se postupně utvořila i anarchistická skupina „buřičů“ s vůdčí osobností Stanislava Kostky Neumanna. Mladým imponoval jako básník, ale také jako nonkonformní muž, s vězeňskou zkušeností z procesu s Omladinou v devadesátých letech. I v dobové akcentaci tvůrčí subjektivity lze postihnout, co spojuje individuální styl Petra Bezruče, Karla Tomana, Fráni Šrámka, Františka Gellnera, Viktora Dyka, Josefa Macha, Jana Opolského, Jiřího Mahena, Josefa Holého ad.:

Přestože se většinou politicky aktivně anarchistického hnutí neúčastnili, jejich životní i umělecký styl byl v základech integrován volnomyšlenkářstvím, antimilitarismem, vizí svobodné osobnosti spojenou s odmítáním pokrytecké morálky a z jejich pohledu též pokrytecké literární konvence. Citlivě vnímali „rozpor mezi uměleckou stylizací [...] a životní realitou. V okruhu tomanovsko-gellnerovských autorů vyvolával tento rozpor [...] přímo opovržení literaturou a uměním, vyburcoval úsilí zbavit poezii odtažitosti, nekonkrétnosti, sblížit ji s konkrétně chápaným životem“ (Svozil 1979: 135).

Miroslav Červenka uvádí, že vývojový posun této generace byl v tom, že „kladla proti volnému verši tradiční metrické útvary, proti rozvinutému obraznému pojmenování neobraznost nebo stručnou metaforu, proti patetické autostylizaci představu básníka jako bohéma, tuláka nebo prostě jednoho z množství. [...] Poezie se [...] zřiká právě dosažených diferencovaných, složitých forem a vrací se k jistému společnému základu, jenž funguje jako ‚otevřený‘ elementární tvar nebo dokonce antitvar. Jeho východiskem je lyrika [...] rozmanitých útvarů folklórních a polofolklórních“ (Červenka 1991b: 53–54).

Ve snaze o moderní obraz všedního života se literární anarchisté zřikali spolu s konvencemi poetického jazyka také stylizace básníka jako literáta, reprezentanta nadosobních idejí. Poezie má ukazovat autora „jakožto konkrétní individuum v rozporné, a přitom šedivé době. Navzdory svému převážně autobiografickému zaměření se tato poezie octne v zásadním, vyzývacém, společensky buřičském sporu s dobovým systémem hodnot“ (Svozil 1979: 135). „Deglorifikace literáta se vychyluje až k usilovné prezentaci básníka jako ‚nebásníka‘ a k potlačování všech iluzí spjatých s výkonem poezie...“ (Macura 1993a: 62).

Vedle výbojů mladých anarchistů však v dané době literatura stále představovala šíři uměleckých směrů jako možností umělecké volby, neboť od sklonku 19. století se v české kultuře zdůrazňovala práva tvůrčí osobnosti vůči národní společnosti (srov. Macura 1993b: 40). Různost uměleckých směrů a stylů

vyvolala však i hledání významového svorníku. Jeden ze signatářů *Manifestu České moderny* František Xaver Šalda v eseji *Nová krása*, její geneze a charakter, publikovaném ve *Volných směrech* v r. 1903, uvádí: „Ať jde o novou poezii nebo o novou architekturu, poznáte je vždy po tom, že si hledají teprve svůj nový jazyk výrazový a tvarový, že si hledají svůj styl... neboť všechen posavadní výraz a styl jim nevyhovuje. [...] ...styl není nic jiného než vědomí a svědomí celku, vědomí vzájemné souvislosti a spjatosti, vědomí životního rytmu... Styl je všecko, co zrcadlí a stupňuje souvislost života, jeho tok a vývojový zákon...“ (Šalda 1973: 102–103 a 105).

V umění usilujícím o „vědomí vzájemné souvislosti a spjatosti“, o vědomí nového „životního rytmu“ se na přelomu století utvářel styl secese. Nejplněji se rozvinul v umění výtvarném, ale poznamenal i obraznost a kompozici básníků. Nelze mluvit přímo o secesní literatuře, ale o secesních prvcích v poetice literatury, jako např. o motivu květin a vůbec barevných motivech, o lineárním pojetí tvarů, o užití termínů odborné či profesionální mluvy, o smyslu pro ornamentálnost kompozice (srov. Mukařovský 1941: 1–16 nebo Macura 1977: 344–345, též Lederbuchová 2002: 300–301).

Literární anarchisté byli mladí intelektuálové, informovaní o kulturním dění doma i v zahraničí (*Moderní revue* a později *Volné směry* nebo *Nový kult* patřily k vyhledávané četbě), bylo by naivní domnívat se, že k vlivu secese byli imunní, neboť „secesnost činila si nárok na to, být synonymem modernosti“ (Mukařovský 1941: 9).

Kontext Šrámkovy tvorby

Fráňa Šrámek mezi anarchisty Neumannova okruhu přibyl v roce 1903 (po příchodu do Prahy nějaký čas bydlel v Neumannově vile), ale o literaturu se pokoušel už jako písecký gymnazista. Jeho básnické juvenilie, plné dekadentní mdloby a secesních orchidejí, byly vydány posmrtně ve sbírce *Rozbolestněný ženami* (1964). Debutoval povídkou *Sláva života*

(1903), s ironickým titulem (hrdina je ztělesněním životní skepse) a s kultovním tématem ženy, zde ponížené prodejnou láskou, jako v jeho dalších povídkách a některých básních z rané tvorby. V první básnické knize *Života bído, přec tě mám rád* (1905) je „zužitkována především ta složka odkazu české poezie konce století, která mířila k analýze vnitřní chandry jedince a k postižení odmítavého postoje ke skutečnosti“ (Macura 1990: 392).

Sbírka je ještě poplatna dekadentní poetice, ale z atmosféry fin de siècle se vymyká vzdorným postojem mluvčího společenské spodiny v básni Narodil se („Narodil se panchart [...] A pekárny voněly, / sytí spali v posteli, / k vytí vichřic vlastní píseň / komponoval panchart“, Šrámek 1956: 47) a antimilitarismem dvou básní, které později autor zařadil do následující sbírky *Modrý a rudý*. Autobiografické téma v básni Curriculum vitae a symbol „tuláka“ v básni Svatba už zcela náležejí poetice buřičské.

„Generačně význačný protiklad mezi ‚hodným‘ a ‚zlým‘ hochem, mezi šosákem a bohémem, domovem a tuláctvím si Fráňa Šrámek promítl do roviny biologického mýtu“ (Červenka 1991b: 53). Byl vyznavačem lidské přirozenosti osvobozené od kulturně sociálních konvencí a omezení tlaku institucí. V souladu s anarchistickým přesvědčením odmítal manželství a v roce 1905 uveřejnil v novinách *Práce* teze o volné lásce, představující etiku erotického vztahu: „Žádný zákon, ani božský, ani lidský nesmí stát v cestě dvěma lidem, když jejich pohlavní sféra řekne ono prudké a vášnivé: chci. [...] ... láska nesmí couvnouti před žádným předsudkem, ale [...] ztrácíme-li něčí lásku, můžeme si zachránit jeho úctu tím, že ho neomezujeme v jeho svobodě“ (Buriánek 1976: 24). Obraz volné lásky jako přirozeného životního principu najdeme v básni Svatba, v níž se lyrický mluvčí jako „tulák žen“, ale na této svatbě jsou místo církevního úřadu svatebními svědky „slunce, pták a květ“ (srov. Šrámek 1956: 49). Báseň významově souzní s dobovou kresbou Františka Kupky *Rytmus historie* (uhel, 1905) zobrazující v secesní vlně pohyb nahých ženských

a mužských těl udávajících onen „rytmus historie“ či „životní rytmus“ (srov. Šalda, viz výše) a s grafikou Edvarda Muncha *Milenci ve vlnách* (litografie, 1896), v níž je obraz ženské hlavy a ramen unášen na vlnách mužské touhy (srov. Wittlich 1987: 170–171). Prehistorický a předkřesťanský „biologický mýtus“ leží v základech i pozdějšího Šrámkova vitalismu (srov. sbírku *Splav*, 1916).

Modrý a rudý. Verše o vojáčkách (1906)

Císařská armáda byla institucí, která svými systemizovanými pravidly uplatňování moci exemplárně naplňovala centralismus mocnářství a užívala v podstatě neomezenou moc nad člověkem v dolních patrech svého soukolí. Fráňa Šrámek to poznal osobně už jako student práv, když se v roce 1903 stal vojákem základní vojenské služby. Odvetou na armádní tlak byla první antimilitaristická báseň *Že mám dobrý žaludek* (anonymně ji publikoval ještě jako voják), později zařazená do sbírky *Modrý a rudý*. Po návratu z vojny protestoval proti rusko-japonské válce článkem s alegorickým názvem *Potvora zase žere* (*Nový kult*, 1904). Nestraní žádně z válčících stran, humánně straní člověku hnanému do války. V článku *Proti militarismu* (*Práce*, 1905) nabádal vojáky, aby vzdorovali „drezúře poslušných psíků, kteří aportují a trhají na komando“ (srov. Buriánek 1976: 37–41).

Antimilitaristické básně tiskl průběžně v *Omladině*, v *Práci*, v *Obzorech*, další k nim přibyly po jeho zkušenosti z vojenského cvičení v roce 1905. V jeho průběhu byl odsouzen ke čtyřtydennímu vojenskému vězení za antimilitaristické Prohlášení a báseň *Píšou mi psaní publikované v Práci* těsně před nástupem na cvičení. Po návratu z manévrů shrnul verše (koncepty vznikaly už ve vězení) do útlého svazku, ale kvůli problémům s tiskovou cenzurou mohl sbírku *Modrý a rudý* vydat až v roce 1906; vyšla s podtitulem *Verše o vojáčkách*. Obsahovala dvanáct básní označených jen pořadovými čísly. Do druhého vydání z roku 1911 básník doplnil dalších šest skladeb a všechny

básně opatřil incipitem (tj. titulem tvořeným prvním veršem básně). Byly zařazeny i dvě ze sbírky *Života bído, přec tě mám rád* – Na levém křídle a poslední, později nazvaná Raport, a *Že mám dobrý žaludek*, později nazvaná Vojáci (srov. Otruba 2000: 509–510). I tento fakt svědčí o významové provázanosti Šrámkových prvních sbírek.

Literární kritika ke sbírce zůstala převážně nevšímavá, neboť ji vnímala jako projekt politický, ne umělecký (odmítavá recenze vyšla v *Moderní revui*, Neumannova příznivá v deníku *Moravský kraj*, srov. Otruba 2000: 513–514). Antimilitarismem a vyznávanou poetikou však sbírka pozitivně zaujala generační druhy. Josef Mach v básni Povídka o králi zlodějů (*Robinson Krusoe*, 1909) se k Šrámkovi hlásí sarkastickým obrazem vojákovy sebevraždy: „Měli jsme hejtmana... / Tento představený / byl všeobecně oblíbený [...] jen kvůli němu před měsíci pěti / se jeden vrh’ do řeky Adiže. / Nemohl prý to déle vydržeti. // Vojna je vůbec cosi krásného, / to musí přiznat každý bez poznámek, / třeba by čet’ hraběte Tolstého / neb to, co píše Fráňa Šrámek“ (Mach 1933: 34–35). Sbírka ovlivnila sympatizující umělce i za první světové války (Raport zhudebnil jako melodram Jaroslav Jeremiáš a jako mužský sbor Emil Axman, srov. Otruba 2000: 513) a silně rezonovala v lidových vrstvách.

Básně se spontánně recitovaly a zpívaly nejen v kruzích anarchistů, jejich ironie a tragikomičnost padly do noty českým vojákům a všeobecně se staly politikem proti císařství. V jistém slova smyslu tak byl naplněn autorský záměr, jenž anarchistické verše jako dobové protestsongy nabídl víc než prostředí uměleckému kontextu sociálnímu a politickému. S postupem času, jistě i vlivem společenských změn v nové Československé republice, které utlumily básníkovu anarchistické rebelantství, a autokritického přístupu k vlastní tvorbě Šrámek sbírku „jako celek vlastně rozpustil, když při reedici svých raných veršů vzal ze sbírky na milost jen tři čtyři texty, které vřadil do rozšířené podoby debutu *Života bído, přec tě mám rád* (1924), ostatní označil „ad usum antimilitaristické propagandy““ (Macura 1989: 256).

V dalším vydání *Básní* se uvádí pro Šrámkovu první sbírku s šesti básněmi z *Modrého a rudého* dvojtitul *Života bído, přec tě mám rád. Modrý a rudý* (srov. Šrámek 1956: 23).

Literární druh a žánr

Modrý a rudý je sbírka lyrických básní: situace jsou integrovány lyrickým subjektem a zobrazeny bez uvedení příčin a následků, chybějí jim kauzální motivace. Lyrický prezens je zpřítomňuje, vytrhuje z běhu času jejich jakoby neomezené trvání (např. „Voják je voják, musí bojovat“; „já mám s mým srdcem trápení“), a pomáhá tak tvořit jejich atmosféru. Tu udržuje i opakování zvukových a sémanticky významných pasáží textu (repetice, variace, refrén, metrum a rytmus verše). Lyrická situace se představuje jako nedistanční subjektivní zážitek v ich- nebo wir-formě. Ironický nadhled mluvčích emocionální obsah básní neparalyzuje, ale sdělení naopak esteticky posiluje v efektu absurdně komickém.

Básně jsou utvořeny většinou v žánru písně: Jediné téma je komponováno v opakování motivů, slov a veršů (v básni Příletěli adjutanti se verše „Uhoď, bubeníčku, / uhoď na buben, / že těch rebelantů / šetřit nebudem“ opakují v refrénu pětkrát), básně mají pravidelný rýmovaný verš a strofickou stavbu, princip opakování odkazuje k folklórním útvarům. Převažují texty krátké, o třech nebo čtyřech strofách. Básně delší lze žánrově přiblížit k baladě (např. básně Šest já synů porodila, 1866, Raport) nebo grotesce (báseň Vštěp si každý do palice), neboť jejich situace mají některé dramatické rysy, aniž jimi však ruší svůj lyrický status.

Kompozice

Eliptický (elipsa = výpustka) titul sbírky *Modrý a rudý* je titul s tajemstvím. Podtitul *Verše o vojákčích* sbírku námětově určuje, aniž však odhaluje významy titulu. Dešifrovat ho může čtenář až po přečtení první básně *Pišou mi psaní s motivy „modrý*

rezervista, rudý anarchista“. Základní funkcí titulu je nejen informovat o obsahu sbírky, ale i motivovat čtenáře k četbě a to se zde podařilo. Epiteta (básnické přívlastky) v titulu odkazují k autorskému lyrickému subjektu všech básní – jde tedy o titul příznakový tematický. Barvy užití v něm obrazně kvalifikují mluvčí většiny básní: epiteton „modrý“ (ve spojení „modrý rezervista“) synekdochicky a metonymicky odkazuje k vojákovi c. a. k. rakouské armády (místo celku uniformy jen její barva, místo pojmenování příslušnosti vojáka k určité armádě je metonymicky označen barvou její uniformy), epiteton „rudý“ (ve spojení „rudý anarchista“) metaforicky označuje podobnost vlastností krve a anarchie, jejich nezbytnost pro život – v případě krve biologický, v případě anarchie společenský. Ani jedno z epitet své významy nevyčerpává uvedenými příklady, jde o barevné symboly, jejichž významová pole se aktualizují v básních sbírky: titul příznakový tematický je i symbolický a koloruje „rezervistu“ a „anarchistu“ – je secesním prvkem kompozice.

Podtitul *Verše o vojáčkách* kromě námětu informuje o výrazové formě sbírky. Zdrobnělina má i hodnotící funkci: verše vypovídají o významem malých lidech v armádním systému; plurál však značí jejich množství, s nímž jejich význam roste. Zdrobnělé jméno komunikuje i emoce – k „vojáčkům“ má autorský subjekt hezký vztah. Tedy: sbírka *Modrý a rudý. Verše o vojáčkách* má symbolický titul tematický a podtitul žánrově tematický.

Také způsob komponování sbírky je důležitý – utváří významové vztahy mezi texty. První báseň *Píšou mi psaní* má funkci úvodní „předehry“ – předznamenává obsah celé sbírky: lyrický mluvčí se vyznává ze svého antimilitarismu a anarchismu. V následující básni *Poslušně prosím, šavličko* téma variuje – v ironickém „galantním psaníčku“ mluvčí vojnu jako prodejnou milenkou odmítá. Báseň *Zas mne držíš kolem krku* je opět obrazem erotickým – mluvčí je vojně-milence nevěrný. Báseň *Rukování* ukazuje násilnou proměnu muže ve vojáka – antimilitaristická tendence graduje. Následující

blok obsahuje básně s tématem vězeňským: *Máme to teď v regimentech; Tři vojáky, tři bodáky; V garnizonním vězení; Přišel mne pan lajtnant navštívit*. Jako celek vyjadřuje odvetu vojenské moci za rebelský postoj vojáka, anarchistické téma opět významově posiluje. Další celek je tvořen dvěma portréty matky vojáka (*Nesl jsem si kufříček, Šest já synů porodila*), pokorné ženy, které vojna bere a ničí syny, dále portrétem eroticky nenasytné vojny-milenky (*Celičký jsi, hochu, můj*) a nakonec obrazem vojáka, který se zadostiučiněním prožívá agónii svého vojenského života (*Sotva se drží na nohou*). Další oddíl tvoří básně, které jsou skrytou výzvou ke vzpouře mužstva (*My to vždycky vyhrávali, Přiletěli adjutanti*), a stojí logicky proti obrazu důstojníka v básni *Vštep si každý do palice* („Do koho se střílí, to je nepřítel. Někdy to je taky pakáž, která revoltýruje“). Relativně samostatnou dvojici tvoří básně *1866* a *Raport*. Vymykají se neironickým postojem lyrických mluvčích, hlubokým soucitem s obětmi války – v prvním případě války prusko-rakouské, v druhém s potenciálními obětmi války budoucí, mezi něž patří i vojenští koně. Připomínají balady. Sbíрку uzavírá báseň *Že mám dobrý žaludek*, ironický obraz vzorných vojáků, jejichž odhodlání „prát se“ může být i výhrůžkou státní moci. Aniž je vysloveno slovo anarchie, sbírka končí evokací tématu vstupní básně: anarchistickou revoltou.

Formálně neznačené tematické bloky propojuje antimilitarismus lyrického subjektu a zřetel k motivům úvodní básně, oboje tak průběžně posiluje ústřední téma. Poslední báseň ironicky variuje téma vojenské disciplíny z básně první, navazuje na úvod a kruhem sbírku uzavírá: Sbířka *Modrý a rudý* je monotematický básnický cyklus.

Témata a motivy

Hlavní téma sbírky je dáno antimilitarismem lyrického subjektu.

Téma vojny je zobrazeno jako násilí páchané na člověku, které deformuje osobnost. Je vyjadřováno motivy transfigurace

vojáka. Báseň Píšou mi psaní ukazuje vojnu jako vražedkyni lidského citu: voják poslušen rozkazu „vezme si na mušku / třeba vlastní srdce své“. Také báseň Rukování ukazuje násilnou proměnu osobnosti: „dělají z nás v magacíně / vojanská těla. [...] Hlavu měl jsi a už hlavu nemáš...“ S civilními šaty nechá muž v „magacíně“ (sklad a výdejna uniforem) i hlavu, tj. rozum a vůli, aby z něho byl voják dobře manipulovatelný. Obraz absurdní destrukce osobnosti zde variuje téma básně Píšou mi psaní – v té voják ztratí srdce, v této hlavu.

Téma vzdoru organicky doplňuje téma vojny. V jejich výstavbě jsou důležité motivy modré a rudé barvy. Modrá je symbolem násilí armádní a státní moci, znakem „tmy“ v sociálních i osobnostních aspektech („Modrý a rudý, barvy dvě, / tma jedna, druhá je plamen“), zatímco (rudý) „plamen“ je metaforou revolty. Epiteta z titulu sbírky prezentují nesmiřitelný rozpor opakovaně: „Modrý a rudý, barvy dvě, / helmic lesk – kokarda lůzy, / někdy též rudé se oblékne / do modré blůzy“. Vzdor je vyjádřen i motivem „rudého květu“, v jehož přítomnosti se modrá významově proměňuje do romantického motivu snu („v modré dálce rudý květ“). Téma vzdoru je budováno i motivy neposlušnosti („střílet nebudem!“) a alegorickými motivy erotickými: v básni Poslušně prosím, šavličko autor komponuje obraz vojny jako postavu kurtizány ověšené šperky (náramek je „něčím zbrocený“, spojení evokuje představu krve): „Však vy jste těžká prsteny / a v každém z nich je jed, / náramek něčím zbrocený, / stěží bych vás zved. // [...] Já vím to, hanbou vašich vнад / kdo roste ku slávě, / proč s námi chcete tancovat... // já vím to, kolik mladých let / vám zvadlo pod nohou, / by s pány mohla jste se vyválet...“ Lyrický mluvčí vojnu viní z milostných tanců smrti („kolik mladých let vám zvadlo pod nohou“) a z prodejné lásky – s armádními pohlaváry se vojna „válí“ k prospěchu jejich kariéry – ti „hanbou vнад rostou ku slávě“. V básni Celičský jsi, hochu, můj alegorizovaná vojna jako neodbytná milenka naléhá: „Dal jsi tělo, dej i duši, [...] přisahej! / [...] že rád pro mne umřeš v boji, / přisahej!“. Metaforické obrazy vojenského života se objevují

i v lidových písních (např. „šavlička broušená, to je moje žena, / ona mne vyseká, když bude potřeba“), poetika sbírky se jich dovolává, ale v hodnocení poezie umělé je třeba zvažovat i vliv dobového kulturního kontextu, neboť „záleží na významovém ovzduší, jakým je v dané době motiv doprovázen“ (Mukařovský 1941: 14). Šrámkovy antimilitaristické alegorie vojny mají secesní podobu osudových žen, které muže zneužívají a ničí. Připomeneme-li přes tematickou odlišnost secesní výtvarné alegorie Gustava Klimta, Jana Preislera nebo Františka Bílka, tak s vědomím kontrastu, neboť v *Modrém a rudém* jsou alegorie vojny výjimečnou secesní kreací a víme, že „bychom křivdili kterémukoli z básníků této doby [...], kdybychom secesnost prohlásili za základní rys jeho profilu“ (Mukařovský 1941: 9).

Téma vězeňské odkazuje k vojenské zkušenosti autora, ale motivy se hlásí ke kontextu literárnímu (artistnímu i folklórnímu). Syrovost popisu má v básni V garnizonním vězení až naturalistický ráz („dezertéři, zloději, / malé myšky v malých dírách. / Bylo nám tam zima“). Jako jediná z vězeňských básní je viditelně depresivní, v dalších je lyrický subjekt stylizován jako nezlomený člověk (viz výše téma vzdoru). V básni Máme to teď v regimentech mluvčí furiantsky podotýká: „běda těm, kdož u vrbiček / nepozdraví“. Metaforickou aktualizací zlidovělého úsloví odkazuje k novele Františka Jaromíra Rubeše *Pan amanuensis na venku* (1842), v níž byl právnícký čekatel potrestán za to, že na vycházce u vrbiček nepozdravil představeného. Motiv pozdravu z vězení parafrázuje i situaci z *Máje* (1836) – „smutný vězeň“ se dívá na mraky a „takto mluví k nim“: „Já jsem na ty mraky koukal, / v Klatovech jsem ležel, / po těch mracích vzkazoval jsem: / Nežel, holka, nežel...!“ Obraz vězení jako „místa přístupu k bytí“ (srov. Hodrová 1997: 107–111) je i zde místem sebereflexe a duchovního usebrání a situace kontrastně evokuje i vězně Máchova, neboť jeho „nic“ má zde podobu životní deziluze lyrického subjektu obracející v „nic“ posvátné nadosobní hodnoty: na rozdíl od Máchova Viléma, který po „bělavých parách modravého blankytu“ posílá

pozdrav především zemi a vlasti, Šrámkův vězeň po „mracích“ pozdravuje jen „holku“! Místo vlasti mluvčí vyznává ženský klín: „Když tam nechal zahrádečku, / kde to rudě kvete, / jak by vojna netlačila, / ty můj milý světe!“ Tato diskrepance je velmi výmluvná, co do charakteristiky poetiky anarchistů, i vzhledem k citaci hospodské odrhovačky „Nežel, holka, nežel, / že jsem s tebou ležel“. V básni Tři vojáky, tři bodáky se mluvčí dovolává žánru pohádky a jejího dobrého konce užitím magické číslovky tři: „Tři vojáky, tři bodáky / dali na cestu, / abych věděl, kudy, kudy / cesta k arestu“. Eskortní trojice ale žádný zázrak nevykoná a voják skončí za mřížemi. Třebaže svou situaci mluvčí zlehčuje citací z lidové písně „Kudy, kudy, kudy cestička / pro mého Jeníčka“, kontrast mezi pohádkou a realitou chutná hořce.

Téma válečné smrti je komponováno v básních 1866 a Raport. Báseň 1866 připomíná lidovou baladu motivem nemrtvých – postmortální mluvčí se wir-formou pokorně ptají, zda už mohou domů, když už se čtyřicet let na válečném poli dost „prospali“. Motiv nemrtvých nemá fantaskní rysy, symbolizuje živou památku všech padlých v prusko-rakouské válce. Téma absurdní smrti je budováno i motivem vojenského mládí, secesně barevným: „my bychom vstávali, mladí a svěží [...] husaři červení, / dragóni modří a myslivci zelení, / malovaný děti“. Lyrický subjekt bez ohledu na příslušnost mrtvých k válčícím stranám lituje smrti všech. V básni Raport je mluvčí stylizován do postavy řadového vojáka, který podává hejtmanovi hlášení o svém snu, v němž v bitvě spolu s ním umíral hejtmanův kuň. Tragický motiv zvířecí smrti vnáší do válečného tématu novou estetickou a etickou kvalitu – není jen metaforou smrti lidské, přestože její obraz do sebe pojímá: „člověk musí jít, / když pán chce, smrti vstříc – / však koní šetřte, prosím tisíckrát, / to dobytče se strašně umí ptát, / proč nesmí žítí víc...“ Obraz hejtmana není ironizován, lyrický subjekt dává prosbě vojáka status nadčasové etické normy, kterou by měli respektovat právě ti mocní. Básně 1866 a Raport tématem válečné smrti posunují antimilitaristický obsah *Modrého a rudého* i do roviny poezie protiválečné.

Lyrický subjekt

Problém autorského subjektu textu v souvislosti s autobiografickým zaměřením poetiky buřičů se pro interpretaci sbírky *Modrý a rudý* jeví jako zásadní. František Buriánek dokládá shody mezi vojenským příběhem autora a motivy textů (na cvičení Šrámek narukoval opravdu „dvanáctého“ – 12. 8. 1905 – a za antimilitaristický článek v *Práci* a tam publikovanou báseň *Píšou mi psaní* byl jako voják v Klatovech vězněn). Říká, že „nejde o básnickou stylizaci“, neboť autor v básních uvádí ověřitelná fakta a představuje svůj občanský postoj. Princip uměleckého aktu pak vysvětluje jako zobecnění osobního příběhu, kdy básník „mluví za všechny“ (srov. Buriánek 1976: 48 a 50). Je nepochybné, že Šrámkův dobový anarchismus formoval jeho básnický profil, ale nelze vidět v zobecnění zkušenosti tvůrčí čin a ztotožňovat realitu a fikci – pomocí argumentů aktuálního (reálného) světa vykládat uměle stvořené obrazy světa fiktivního (srov. Doležel 2003, o autorském subjektu textu jako sémantickém konstruktu pojednávají i další – srov. Červenka 1991a: 259 nebo Macurová 1993: 32–33).

Šrámkova báseň *Curriculum vitae (Života bído, přec tě mám rád)* sice sděluje faktická data autorova života („Na doktora studoval jsem“), ale především vypovídá o ironickém postoji autorského subjektu k profesní kariéře a společenskému úspěchu, neboť ta pravá kariéra je láska: „pro tebe se, moje milá, / k smrti umiluju...“ (Šrámek 1956: 45). Smysl autobiografickým údajům dává až stylizace lyrického subjektu v poetice textu. Z aspektu literární stylizace nezáleží na tom, zda lyrický mluvčí básně *Píšou mi psaní* místo „dvanáctého ráno“ narukuje desátého nebo šestnáctého, neboť čtyřslabičná číslovka vyhovuje zvolenému veršovému rytmu.

Lyrický subjekt básní z autorovy předchozí tvorby, resp. z té její části, která stylově předznamenávala *Verše o vojáčcích* (např. básně *Narodil se nebo Svatba, Života bído...*), měl poetickou podobu „tuláka“, který pohrdá lživou morálkou společnosti,

vzdorně rezignuje na společenský vzestup, upíná se k hodnotám přírodního bytí a ve jménu těchto hodnot stojí proti mocenské hierarchii církevní i státní. A protože příkladným nástrojem moci je armáda, Šrámkův „tulák“ jako literární ztělesnění nízkého životního stylu, volnosti a přirozeného života vstupuje v textech *Modrého a rudého* do aktuální role a stylizuje se jako „rudý anarchista“, antimilitarista.

Reprezentanty této stylizace jsou postavy vojáků ve funkci lyrických mluvčích básní: „rezervista“, „bubeníček“, „hoch od Vltavy“, „vězeň“, „syn odvedený na vojnu“, ... Ve většině básní je lyrickým mluvčím hrdina mužského rodu, promlouvá z ironického nadhledu ich-formou („Zas mne držíš kolem krku, vojno moje milá“), nebo jako mluvčí kolektivu wir-formou (My to vždycky vyhrávali). V několika textech se singulár a plurál střídají, ve dvou básních je mluvčí stylizován jako žena – alegorizovaná vojna a matka vojáka. Velmi nezvyklá je stylizace dvou mluvčích v básni Vstěp si každý do palice, v níž promlouvá postava lajtnanta, kterou ve finále střídá postava hejtmana. Stylizace a kompozice připomínají text dramatu, i se scénickou poznámkou vyjádřenou podtitulem Pan lajtnant drží školu, a ukazují autorův smysl pro dramatickou situaci.

Jazyk, styl, básnické prostředky, verš

Básnický jazyk sbírky odkazuje k jazyku spisovnému mluvenému, jak slovníkem, tak syntaxí. Obojí se podrobuje zákonitostem veršové stavby, ale ta je většinou v souladu se zákonitostmi stavby větné, tzn. že jazykový styl většinou nemění ustálený slovní pořádek věty, jen sporadicky se vyskytne inverze nebo elipsa („dokud my tu, stát nám nikdo neukradne“) z důvodu zachování rytmu verše. I tento příklad však dokládá, že v *Modrém a rudém* věta slouží verši, ne naopak – básník jen zcela výjimečně staví verš z jednotlivých vět: „Kazil jsem si oči čtením, / občas zamnul zimou ruce. / Venku bylo žluté září. / Bolívala hlava.“; většinou větu dělí do více veršů podle potřeby metra a podle záměru přesahem akcentovat význam slova

v citlivých místech verše – na jeho začátku, nebo konci, neboť tam estetickou pozornost může provokovat i rýmovou shodou, např. „a už se to dělá, / dělají z nás v magacíně / vojanská těla“. A „vojanská těla“ (voják bez duše, citu, rozumu, vůle) jsou i hlavním tématem básně. Velmi časté aposiopese (neukončené výpovědi) značené třemi tečkami nebo pomlčkou („oh, srdce své...“, „Něčí srdce...?“ , „smrti vstříc –“) nechávají doznít emoční stav lyrického mluvčího, aniž brání porozumění sdělení.

Na pozadí spisovného, citově neutrálního slovníku se vyjímají užitá expresiva: zdobněliny, citoslovce, vulgarismy, ale i jiné odchylky od spisovnosti – obecně české výrazy a tvary nebo germanismy, výjimečně celé německé pasáže (Vstěp si každý do palice), také výrazy a spojení vojenské profesionální mluvy a slangu. Ve srovnání s jazykem jiných buřičů se zde často vyskytují citoslovce („hola, hola“, „tydlita“, „ouvej“), jejichž funkcí není pozvedat emoční hladinu textů, ale spíše přispět k odkazům na folklórní slovesnost. Lidovou mluvu evokuje důsledně užívané jméno „vojanský“, lidovou píseň zdobněliny: „Uhoď, bubeníčku, uhoď na buben“ parafrázuje zlidovělou píseň Hra na vojáky („Tluče bubeníček, tluče na buben...“), jejímž autorem je obrozenský básník Karel Alois Vinařický. Užití zdobnělin je však i sofistikovanejší: lyrický mluvčí oslovuje své srdce: „Podívej, hlupáčku, [...] na světě platí jen veliká huba“; zdobnělina v kontextu básně vyjadřuje hodnocení z pozice mentora, despekt vyjádřený slovem „hlupáčku“ je větší než při užití slova hlupáku. Vojenský slang a professionalism (s jazykovým původem většinou v němčině) jsou pro tematiku sbírky příznačné a slovník textu tak dotváří stylizaci lyrického subjektu, jenž jazykem svých mluvčích odkazuje k řečové praxi mužstva: např. „rezervista“ (voják v záloze), „rekрут“ (odvedenec), „garnizonní vězení“ (posádkové vězení), „kaprál“ (desátník), „feldvėbl“ (šikovatel), „lajtnant“ (poručík), „hejtman“ (kapitán), „tornistra“ (vojenská brašna), „dezertér“ (zběh), „adjutant“ (pobočník důstojníka). Vulgarismy (i německé) jsou užitý v opisu řeči „oficirů“ jako charakterizační prostředek ilustrující jejich vztah k mužstvu: hejtman říká, „že

jsme psi a prasata“, „Schweinehund“. Tvary knižní (infinitiv na -ti pro potřebu rýmu) jsou užity zcela výjimečně.

Pro styl básní je charakteristická střídá obraznost odkazující k emblematickosti lidové tvorby: „Motivy srdce, krve, květu se v Šrámkově poezii provazují s jednoduchou politickou symbolikou rudé barvy [...] rozmanitost květinového repertoáru se v Modrém a rudém ustaluje na závazném emblému rudého květu (jen výjimečně konkretizovaného jako růže nebo mák)“ (Macura 1993b: 60). Motivy květu metaforicky vyjadřují téma anarchie („takzvané lůzy jsem já květ, jejími barvami kvetu“, tj. rudě) a téma volné lásky („zahrádečka, kde to rudě kvete“). Vztah významů v symbolech „modrý“ a „rudý“ byl zhodnocen výše. Motivy ptáka a křídel symbolizují volnost a stejně jako motivy květu a rudé jsou důsledně spjaty s obrazem nízkého životního stylu („To holka musí být, volný pták, mít [...] sukýnku rudou jako mák“). Symboly ptáka a květu jsou v tématu lásky motivy konstantními (srov. i básně Svátba z předchozí sbírky). Motiv kosa v básni Rukování („Vojanská těla, jak bys břízy sekal, jako bysi lesní černé kosy v klece pozamykal“) konkrétní podobou na symbolické významovosti ztrácí, ale obraz „lesních černých kosů“ do textu vnáší s významem lesa archetypovou divokost a u Šrámka vzácnou barevnost: s bílými kmeny bříz vytváří čern lesa a ptáků secesně laděný obraz (jenž je opakován přirovnáním protikladem – antitezí „Ej, my nejsme břízy, rubají nás přeci“), který však vojna zneuctí a zničí. Sarkastická narážka na státní znak Rakouska-Uherska (dvouhlavou orlici) byla v dané době dobře srozumitelná: „nejhezčí je mezi ptáky orel s dvojí hlavou“. Obraz císařského „ptáka“ evokuje srovnání s významy, které tomuto motivu autor přikládá v jiných textech. Emblem mocnářství tak posiluje kontrast mezi armádní šikanou a přirozenou touhou člověka po svobodě. Se symbolickým motivem srdce Šrámek také zachází jako s konvenčním emblémem lidové slovesnosti (voják „vezme si na mušku třeba vlastní srdce své“), ale vedle dominantních významů cit, láska však znamená pro lyrický subjekt i etický rozměr lidskosti, bez

níž voják není úplným člověkem. Kontext tak opět nastoluje téma vojny jako antihumánního činitele.

V uměleckém kontextu má každý výraz potenci mobilizovat konotační sféru své významovosti, např. slovo „buben“ („Uhoď, bubeníčku, uhoď na buben“) v básni aktualizuje významy od nástroje direktivního příkazu po výzvu ke vzpouře. Častá je metonymie („pták s dvojí hlavou“; „my jsme hoši od Vltavy, císař pán nad Dunajem“; „Dále jen od hradu, dále“); sem patří i synekdochická anaklasis „voják je voják“ (vybírání jen určitý význam opakování slova – zde disciplínu, poslušnost rozkazu). Metafory většinou čerpají ze zobecněných představ („sluníčko zlaté“, „zahrádečka“, „plamen skočil zpod mých víček“), časté je užití konvenčních metaforických úsloví („srdce ze zlata“, „hodit flintu do žita“). Ctižádostí obraznosti není esteticky ohromit, ale odkázat k slovesné produkci nižších vrstev a přiblížit se jim.

Pro komponování zvolených témat je nezbytná ironie – jak ve slovníku, tak tematická („vojno moje milá“), a především častá apostrofa, tj. básnické oslovení („tornistříčko znejmilejší“; „pro tebe, sne můj divný, pro tebe já budu meldovat“), odkazující k lidovým písním (např. „Červená růžičko, rozvíjej se, studená vodičko, rozlívej se“), ale na rozdíl od nich má u Šrámka dominantní komponotvornou funkci, neboť schopností personifikovat oslovený neživý objekt nebo abstraktum zakládá alegorizaci tématu vojny v erotických obrazech ženských postav (viz zde oddíl Témata a motivy).

Převládají verše trochejské, většinou čtyřstopé, komponované do čtyřveršových strof, např. „My to vždycky vyhrávali, / my to zase vyhrájem, / my jsme hoši od Vltavy, / císař pán nad Dunajem“. Časté jsou i pěti-, šesti- a sedmiveršové strofy, výjimečná je básně Rukování s tříveršovými strofami. Rytmičkový vzorec strofy vystavěné z různě dlouhých veršů je příznačný pro řadu básní, např. „Celičký jsi, hochu, můj – / zpřímá stůj! / Dal jsi tělo, dej i duši, / hezky ti to, hochu, sluší, / můj jsi, můj...! // Na noc nech si pěkný sen – / prsa ven! / Vyrvi srdce, dej tam kámen, / abys nebyl jinou zmámen, / když jsi můj“.

Strofy jsou po vzoru lidové písně komponovány pomocí rýmů (jen báseň V garnizonním vězení je důsledně nerýmovaná, to přispívá k její celkově disharmonické atmosféře). Ve čtyřveršových strofách jsou rýmy střídavé, ale častěji se rýmují přerývaně jen verše sudé („Ke Klatovům mraky táhly / od Šumavy – / běda těm, kdož u vrbiček / nepozdraví“); ve strofách o více verších užívá autor rýmy sdružené („Píšou mi psaní / vojanští páni, / a tam stojí psáno, / dvanáctého ráno / že já musím rukovat, / oh, rukovat“), nebo kombinaci rýmových vzorců, např. sdružený rým je střídán přerývaným („Šest já synů porodila, / a co já se namodlila, / by mně Panna Maria / – hajej, synku, – haji – ja – / dala mléka dobrého, / abych si tě, ty můj synku, / vychovala hodného“). Co do zvukové shody jde většinou o rýmy úplné (asonance, tj. shoda jen koncových samohlásek, častá v lidové slovesnosti, např. „ví – smí“, jsou vzácné). U řady textů zvuková shoda akcentuje významy rýmovaných slov, např. v básni Píšou mi psaní (citaci viz výše) jsou v rýmových pozicích slova „psaní, páni, psáno, ráno, rukovat, rukovat“ a poslední identický čili absolutní rým uzavírající strofu opakovaným slovem pointuje její významy. Nebo v básni Raport rýmy upozorňují na klíčová slova „sen, zastřelen, pad, umírat“: „Hlásím, pane hejtmane, / že se mi zdál sen, / byla vojna a já ležel / v poli zastřelen; / a zrovna u mne váš kůň taky pad, / nám přáno bylo spolu umírat, / to z boží vůle jen...“.

Programový návrat k pravidelné strofické stavbě, k relativně krátkému trochejskému rýmovanému verši a k celkové repetitivnosti ve zvukové výstavbě básní odkazuje k dobově živé poetice lidové písně. Fráňa Šrámek autorsky ozvláštnil její rytmický stereotyp a originálně spojil žánr písně se společensky aktuálním a provokativním tématem. K dobové popularitě básniček o vojáčkách nepochybně přispěl právě styl jejich veršové výstavby.

Shrnutí

1. Nízkým literárním stylem a anarchistickým antimilitaristickým obsahem sbírka spoluutvářela poetiku generace buřičů; strukturou přesvědčivě odkazuje k folklórním inspiracím, některými prvky koresponduje s dobovým stylem secese.
2. Sbírka obsahuje lyrické básně v žánru písně, složitěji komponované texty připomínají žánr balady.
3. Sbírka je monotematickým básnickým cyklem. Všechny básně jsou sjednoceny stejným námětem – životem vojáka v c. a k. rakouské armádě, a tematicky integrovány antimilitaristickým postojem lyrického subjektu.
4. Významné jsou motivy alegorizované vojny, vzdoru, rebelie, válečné smrti.
5. Lyrický subjekt tvořený anarchistickými a antimilitaristickými významy textu většinou zhodnocuje téma ironicky až sarkasticky, jako svého mluvčího volí většinou muže-vojáka promlouvajícího ich-formou, nebo stylizujícího se wir-formou do role mluvčího kolektivu.
6. V intencích stylu básníků-anarchistů má sbírka jazyk působící jako literárně nestylizovaný: spisovný hovorový s prvky obecné češtiny, vulgarismů a vojenského slangu, málo obrazný, celkově vzato odkazující k dobové městske lidové mluvě. Významnou roli mají symboly-emblémy známé z lidové slovesnosti – srdce, pták, květ, symboly rudé a modré barvy, dále metonymie a často užívaná apostrofa. K folklóru odkazují i převládající kombinace kratších trochejských veršů (někdy s odchylkami), rýmovanost a strofičnost.

Literatura

Buriánek, František

1976 *Fráňa Šrámek* (Praha: ČS)

Červenka, Miroslav

1991a „Individuální styl a významová výstavba literárního díla“; in Miroslav Červenka: *Styl a význam: studie o básnících* (Praha: ČS), s. 246–262

1991b „Lyrika Františka Gellnera“; in Miroslav Červenka: *Styl a význam: studie o básnících* (Praha: ČS), s. 52–67

Doležel, Lubomír

2003 *Heterocosmica: fikce a možné světy* (Praha: Karolinum)

Hodrová, Daniela

1997 „Vězení jako místo přístupu k bytí“; in Daniela Hodrová et al.: *Poetika míst: kapitoly z literární tematologie* (Praha: H+H), s. 101–124

Lederbuchová, Ladislava

2002 „Secese“; in Ladislava Lederbuchová: *Průvodce literárním dílem* (Praha: H+H), s. 300–301

Macura, Vladimír

1989 „Modrý a rudý. Verše o vojáčkách – Fráňa Šrámek – 1906“; *Česká literatura*

1989, č. 3, s. 255

1990 „Života bído, přec tě mám rád“; in Miroslav Červenka et al.: *Slovník básnických knih* (Praha: ČS), s. 391–393

1993a „Problémy subjektu v poezii ‚generace buřičů‘“; in Daniela Hodrová (ed.): Červenka, Miroslav – Haman, Aleš – Kubínová, Marie – Macura, Vladimír – Macurová, Alena – Trávníček, Jiří: *Proměny subjektu 1* (Praha: ÚČSL ČAV), s. 52–65

1993b „Zrod moderní subjektivity a jeho rozpory“; in Daniela Hodrová (ed.): Červenka, Miroslav – Haman, Aleš – Kubínová, Marie – Macura, Vladimír – Macurová, Alena – Trávníček, Jiří: *Proměny subjektu 1* (Praha: ÚČSL ČAV), s. 38–51

1977 „Secese“; in Štěpán Vlašín (ed.): *Slovník literární teorie* (Praha: ČS), s. 344–345

Macurová, Alena

1993 „Subjekty a text“; in Daniela Hodrová (ed.): Červenka, Miroslav – Haman, Aleš – Kubínová, Marie – Macura, Vladimír – Macurová, Alena – Trávníček, Jiří: *Proměny subjektu 1* (Praha: ÚČSL ČAV), s. 31–37

Mach, Josef

1933 *Básně* (Praha: Družstevní práce)

Mukařovský, Jan

1941 „Mezi poezií a výtvarnictvím“; *Slovo a slovesnost* 1941, č. 1, s. 1, dostupné z <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=368>

Otruba, Mojmír

2000 „Modrý a rudý“; in Mojmír Otruba (ed.): *Fráňa Šrámek, Modrý a rudý, Stříbrný vítr, Léto, Splav* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny), s. 507–514

Svozil, Bohumil

1979 *V krajinách poezie* (Praha: ČS)

Šalda, František Xavier

1973 *Boje o zítřek. Duše a dílo* (Praha: Melantrich)

Šrámek, Fráňa

2000 *Modrý a rudý. Stříbrný vítr. Léto. Splav* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)

Šrámek, Fráňa

1956 *Básně* (Praha: ČS)

Wittlich, Petr

1987 *Umění a život – doba secese* (Praha: Artia)

O autorce

Doc. PaedDr. Ladislava Lederbuchová, CSc. – působila jako vysokoškolská učitelka se specializací literární věda a didaktika literární výchovy; členka redakční rady časopisu *Český jazyk a literatura*; autorka odborných publikací a učebnic, knižně mj. *Průvodce literárním dílem* (Praha: H+H, 2002), *Dítě a kniha* (Plzeň: Aleš Čeněk, 2004), *Slovník literárních pojmů aneb Co se skrývá za slovy* (Plzeň: Fraus, 2006), *Literatura ve škole* (Plzeň: ZČU, 2010), hlavní autorka *Čítanek pro 6.–9. ročník ŽŠ a odpovídající ročníky víceletých G* a *Příruček učitele* k těmto *Čítankám* (Plzeň: Fraus, 2003–2007).

O České knižnici

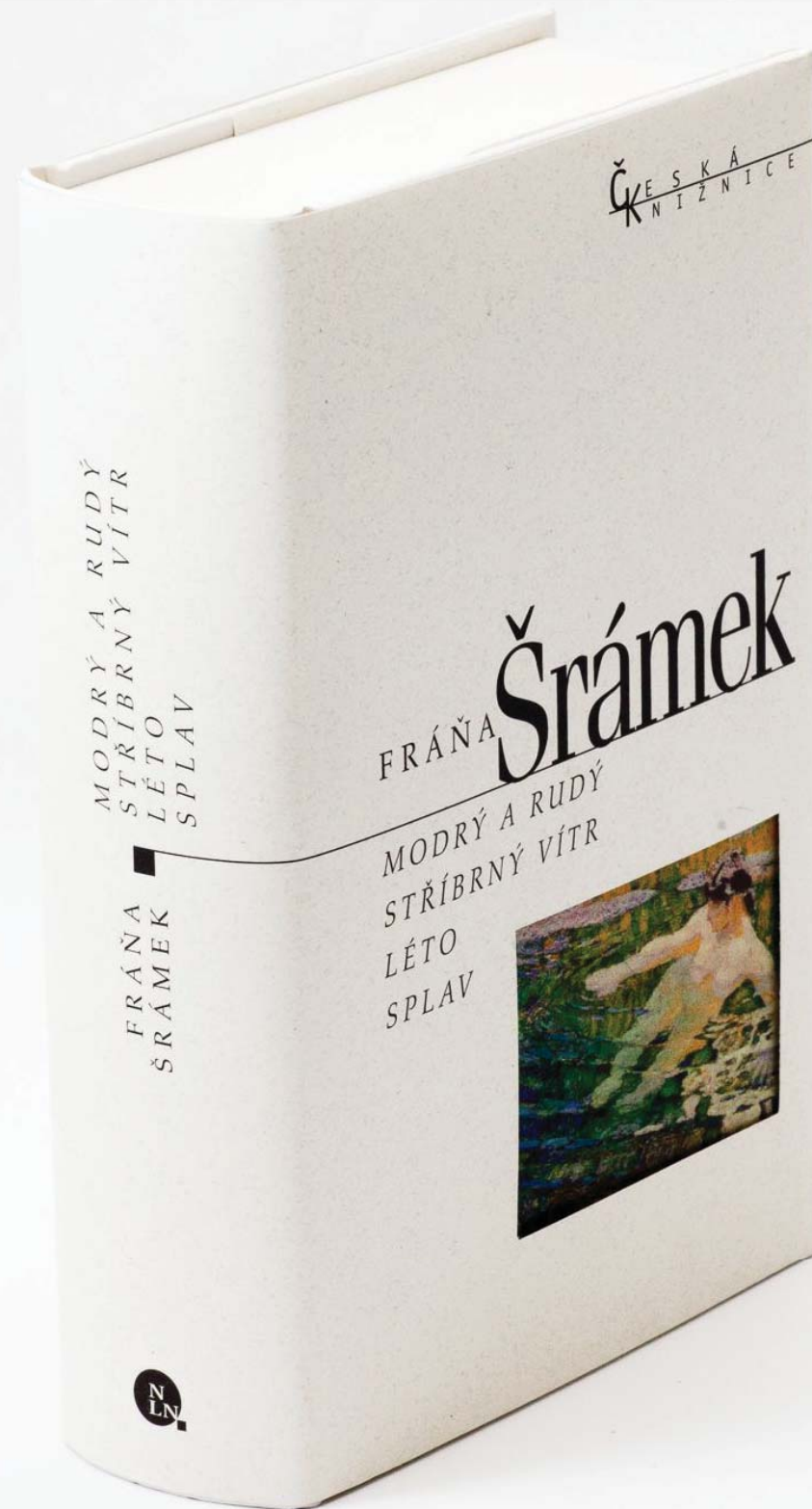
Česká knižnice je dlouhodobě koncipovaná ediční řada, která si klade za cíl představit v reprezentativní a textově spolehlivé podobě vrcholná literární díla vzniklá v českých zemích

od počátků k dnešku. Za dvacet let existence *České knižnice* vyšlo v této řadě již devadesát titulů, což ji řadí k nejvýznamnějším edičním projektům české literární historie.

Každý svazek, odborně posouzený vědeckou radou, je pečlivě edičně připraven, podílejí se na něm lektor a vědecký redaktor, kteří spolupracují s editorem na výsledném textu. Nedílnou součástí každého svazku je komentář, který seznamuje čtenáře z řad odborné i laické veřejnosti nejen se souvislostmi vzniku díla, jeho zapojením do celku autorovy tvorby a žánru, ale též s dobovým i pozdějším ohlasem.

Od roku 2016 edici *Česká knižnice* společně vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR a nakladatelství Host.

Na vydání jednotlivých svazků přispívá Ministerstvo kultury České republiky. Redakce pracuje s podporou z programu Strategie AV21, řízeného a financovaného Akademií věd ČR.

Fráňa Šrámek
Modrý a rudý, Stříbrný vítr, Léto, Splav

Edice a komentář: **Mojmír Otruba**

Počet stran: **600**

Vydání: **v České knižnici první**

ISBN **80-7106-386-X**

Rok vydání: **2000**

Svazek Fráni Šrámka (1877–1952) obsahuje čtyři vybraná díla z počátečního a středního období jeho tvorby, tak aby v širokém žánrovém i tematickém rozpětí postihl charakteristické rysy jeho umělecké individuality. Básnickou sbírku *Modrý a rudý* z autorova anarchistického a antimilitaristického období, impresionismem ovlivněný román *Stříbrný vítr*, lyrickou divadelní hru *Léto* a vitalistickou básnickou sbírku *Splav* doprovází komentář Mojmíra Otruby, který podrobně zachycuje okolnosti vzniku těchto děl, a zejména hojnou, složitou a mnohdy dramatickou dobovou recepci.